

Мельник М. І.

д.е.н., проф.

ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього НАН України», Україна

ira_leschukh@ukr.net

Лещух І. В.

к.е.н.

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України», Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДИВЕРСИФІКОВАНОГО РОЗВИТКУ МІСТ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ЇХ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Запропоновано концептуальні підходи диверсифікованого розвитку міст України на основі врахування таких стратегічних пріоритетів реалізації локальної структурної економічної політики, як: розвиток секторів, які володіють зростаючою економічною та соціальною віддачою, стратегічною конкурентоспроможністю; підтримка інноваційного вектору розвитку економіки (ВЕД) міста; діджиталізація ВЕД; розвиток інфраструктури; розвиток зеленої та циркулярної економіки; формування сприятливого бізнес-середовища.

Ключові слова: міста, диверсифікований розвиток, модернізація структури економіки.

Міста (більшою мірою великі і середні), як центри локального, регіонального та міжрегіонального рівнів, виступають «полюсами росту» через вищу концентрацію економічного, інноваційного, наукового, інфраструктурного, культурного й інформаційного потенціалу розвитку. Від вектору та рівня розвитку міст, ефективності структурних трансформацій їх економіки, розвитку перспективних і креативних видів економічної діяльності залежить конкурентоспроможний розвиток регіонів країни загалом, що актуалізує розробку концептуальних підходів диверсифікованого розвитку міст України в контексті модернізації структури їх економіки

В умовах новітніх глобальних трендів економічного розвитку (у тому числі метрополізації, мережизації, інтелектуалізації та діджиталізації практично усіх суспільно-економічних процесів) перед національною та регіональною управлінською елітою актуалізуються питання пошуку виважених рішень щодо використання даного потенціалу, подолання викликів, пов'язаних із стрімкими інноваційними та операційними нововведеннями, а також розуміння того, як працюють нові бізнес-моделі та яким чином слід модифікувати системи управління трансформаційними процесами в економіці міст та регіонів задля отримання найбільшої вигоди для усіх зацікавлених сторін.

Вироблення нової управлінської моделі регіонального та місцевого розвитку повинна базуватись насамперед на вдосконаленні структури економіки міст, ефективного використання їх ендогенного соціально-економічного та геополітичного потенціалу трансформації та включеності усіх суб'єктів економіки міст у процеси повоєнної відбудови держави. І власне, на нашу думку, особливого значення набуває розробка концептуальних засад диверсифікованого розвитку міст України в контексті модернізації структури їх економіки. У цьому контексті визначальними пріоритетами є такі:

1) *розвиток секторів економіки, які володіють зростаючою економічною та соціальною віддачою, стратегічною конкурентоспроможністю*

Формування пріоритетів сучасної локальної політики структурної трансформації економіки міст Західного регіону України (та й загалом міст/регіонів) повинно передбачати поступо-

вий відхід від практики використання патерналістських інструментів прямої підтримки окремих секторів економіки чи суб'єктів господарювання на користь використання інструментів щодо формування ефективного середовища взаємодії між бізнесом, владою та суспільством для формування конкурентного ринку, адекватного внутрішнім і зовнішнім викликам; застосування гібридних інструментів і механізмів стимулювання регіонального розвитку (державно-приватне партнерство, регіональні кластери, міжрегіональне, транскордонне співробітництво, розвиток Єврорегіонів). Важливо розвивати ті сектори економіки, які базуються на їх самоідентифікації та ключових конкурентних перевагах розвитку, мають зростаючу економічну та соціальну віддачу, а також стратегічну конкурентоспроможність, тобто принесуть максимальний соціально-економічний ефект для розвитку в майбутньому.

Орієнтація регіональної політики на формування просторово згуртованого соціально-економічного простору країни, яка на базі врахування інтересів різних стейкхолдерів має базуватись на створенні умов для інтегрованого розвитку регіонів (громад) і посиленні їх економічного потенціалу, зокрема, шляхом формування згуртованого економічного, соціального та гуманітарного простору, визначивши пріоритетами міжрегіональне та внутрірегіональне співробітництво на базі спільних проєктів розвитку, що згуртовують Україну. В цьому контексті ефективним є створення на локальному рівні кластерів (об'єднань, консорціумів) *міжсекторного партнерства*, ініційованих органами місцевого самоврядування, із залученням асоціацій підприємців, наукових і навчально-освітніх закладів, громадських організацій та об'єднань тощо. Місцева влада в таких кластерах може виступати в ролі адміністратора кластеру, наукові установи — ідеологами розробки стратегій і програм інноваційного розвитку, навчально-освітні заклади — відповідальними за підготовку потрібних кадрів, а неурядові організації — інституціями, покликаними забезпечувати популяризацію відповідних інноваційних трансформацій серед населення та залучення додаткових грантових ресурсів для їх впровадження;

2) підтримка інноваційного вектору розвитку та політика імпортозаміщення

В даному контексті важливим є організаційно-інституційне сприяння розвитку інноваційної інфраструктури та інфраструктури підтримки бізнесу як на національному, так і на локальному рівнях. Зокрема, на локальному рівні необхідно: у межах програм соціально-економічного розвитку чітко регламентувати стратегічні напрями та конкретні інструменти модернізації економіки на інноваційних засадах; розробити та затвердити програму бюджетно-податкової підтримки підприємств, які здійснюють інноваційну діяльність. Дієвим інструментом є часткове відшкодування відсоткових ставок за кредитами, наданими на проведення науково-дослідних та/або дослідно-конструкторських робіт у пріоритетних для локальної економіки ВЕД; впровадження ефективного енергоменеджменту в контексті розширення використання відновлювальних джерел енергії, а також поводження з відходами (найперше — для промислово орієнтованих міст);

3) *діджиталізація та «Smart City»* на основі всебічного впровадження концепції «Smart City» в управління міським розвитком, імплементації електронних сервісів в управління насамперед на таких рівнях реалізації, як G2C (government to citizens) (організація зворотного зв'язку з громадянами) і G2B (government to business) (відносини державних органів і бізнесу). Сучасна політика цифрового розвитку в Україні потребує синхронного розроблення та прийняття Інформаційного та Цифрового кодексів України. Системна адаптація законодавства України до законодавства ЄС у контексті досягнення цілей «Цифрового порядку денного» дасть змогу гармонізувати український цифровий ринок з ЄС, усунути бар'єри та колізії, забезпечуючи доступність на європейському цифровому ринку;

4) створення єдиної національної геоінформаційної системи шляхом:

- інтегрованого впровадження Кодифікатора адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад (КАТОТТГ) для забезпечення достовірності, зіставленості,

цілісності та автоматизованої обробки інформації у різних розрізах всіх видів економічної діяльності на заміну Класифікатора об'єктів адміністративно-територіального устрою України (КОАТУУ);

- повноцінної уніфікації електронних сервісів, програмного забезпечення та нормативно-правового регулювання, в тому числі щодо формування та використання державних електронних інформаційних ресурсів і баз даних;
- системної модернізації статистичної методології, Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України та реєстрів респондентів статистичних спостережень на засадах об'єктної адресної ідентифікації та класифікації видів економічної діяльності включених до цих реєстрів суб'єктів;

5) розвиток інфраструктури та формування сприятливого бізнес-середовища.

Дієвими є *бюджетно-податкові та організаційно-інституційні* механізмами підтримки розвитку МСП на локальному рівні. Зокрема, доцільно забезпечити часткове відшкодування за рахунок коштів місцевого бюджету відсоткових ставок за кредитами банків і небанківських фінансово-інвестиційних установ суб'єктам МСБ на реалізацію інвестиційних проектів щодо впровадження енергозберігаючих технологій; виробництва експортоорієнтованої продукції та імпортозамінних товарів; нарощення обсягів господарської діяльності (для МСБ, які діють у ключових для локальної економіки видах діяльності); реалізації пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку території; забезпечити підтримку організаційного характеру вертикально інтегрованого МСБ, який використовує локальні ресурси, сприяє активізації інтеграційних процесів і зорієнтований на кінцевий випуск конкурентоздатної інноваційної продукції;

6) розвиток економічних систем великих міст в контексті концепції циркулярної економіки: трансформація лінійної моделі економіки України та її великих міст у напрямку циркулярної економіки повинна відбуватися поетапно з розробленням системи коротко-, середньо- та довгострокових заходів у межах спеціалізованої державної стратегії розвитку циркулярної економіки, оскільки в умовах сьогодення в країні не сформовані відповідні інституційні, інфраструктурні, технологічні та соціально-культурні умови для швидкого та якісного переходу до циркулярної економіки.

Дорожня карта формування циркулярної економіки а Україні передбачає втілення системи коротко-, середньо- та довгострокових заходів, які спрямовані на: формування відповідного інституційного забезпечення; інноваційної, кадрової та технічної інфраструктури; подолання наявних соціальних, економічних, технологічних і правових перешкод; підвищення рівня екологічно орієнтованої свідомості громадян; стимулювання розробки науково-дослідних робіт у сфері утилізації відходів, ремануфактурингу та безвідходних моделей споживання, з подальшим впровадженням та поширенням їх результатів у суспільну життєдіяльність;

7) підвищення ефективності використання інструментів реалізації локальної структурної економічної політики міст, зокрема: бюджетних (цільові субвенції, міські цільові програми, муніципальне замовлення, Всеукраїнський громадський бюджет), податкових (кредити, знижки, канікули), інвестиційних (державно-приватне партнерство, імпакт-інвестування, науково-технологічні парки), фінансово-кредитних (облігаційні позики, банківські кредити, кредити міжнародних фінансових організацій, місцеві гарантії, револьверні фонди та краудфандинг), грантових (міжнародна технічна допомога, грантові програми), маркетингово-управлінських (муніципальний брендинг та маркетинг, стратегічне планування) тощо;

8) забезпечення ефективності стратегічного проектування та публічного інвестування:

- удосконалення системи середньо- та довгострокового стратегічного планування регіонального розвитку на засадах узгодження секторального, просторового та управлінського пі-

дходів. Важливим є узгодженість системи стратегічного планування на локальному рівні із впровадженням у практику концепції інтегрованого розвитку території територіальної громади;

- узгодження стратегічних і програмних документів місцевого розвитку з реальним обсягом фінансових ресурсів за часовими етапами; ефективний моніторинг їх реалізації за чітко регламентованою системою критеріїв, які б характеризували структурні зміни в різних сферах життєдіяльності громад (соціальної, економічної, екологічної тощо) внаслідок реалізації програм з інноваційного розвитку;

- вертикальна та горизонтальна координація управлінських заходів щодо стимулювання регіонального розвитку, а також координація державної регіональної політики та секторальних політик як на стадії їх формування, так і на етапі реалізації, фінансування та моніторингу виконання стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку. При цьому важлива консолідація заходів секторальних програм державної підтримки для концентрованого їх фінансування (на рівні ДЦП, РЦП, МЦП);

- посилення координації діяльності центральних органів виконавчої влади, регіональних органів виконавчої влади та ОМС щодо реалізації державної регіональної політики у частині забезпечення пріоритету структурної модернізації місцевої економіки. Для цього слід створити на зразок Міжвідомчої координаційної комісії з питань регіонального розвитку на центральному рівні аналогічні регіональні та місцеві Міжвідомчі (між секторальні) координаційні комісії для концентрації ресурсів на визначених у стратегіях на різних рівнях пріоритетів.

Формування пріоритетів сучасної політики структурної економічної трансформації та модернізації повинно передбачати поступову відмову від патерналістських інструментів прямої підтримки окремих видів економічної діяльності чи господарюючих суб'єктів, на противагу використанню горизонтальних інструментів, дія яких спрямована на формування ефективного середовища взаємодії між бізнесом, владою та суспільством для формування ефективної структури економіки, адекватної внутрішнім і зовнішнім викликам. Для кожного міста необхідно сформувати гнучку структуру економіки, яка б базувалася на їх самоідентифікації та ключових конкурентних перевагах їх розвитку, і яка здатна швидко реагувати на швидкоплинні технологічні зміни та забезпечувати комфортне середовища проживання людей.

public_belova_anna@ukr.net

Мирошніченко А. В.

аспірант Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
кафедра управління персоналом та підприємництва.

НЕСТАБІЛЬНІСТЬ МЕХАНІЗМУ НАДАННЯ КОМПЕНСАЦІЇ ЗА ЗНИЩЕННЯ ТА ПОШКОДЖЕННЯ НЕРУХОМОГО МАЙНА ЯК ФАКТОР НЕВИЗНАЧЕНОСТІ У ВІДНОВЛЕННІ МІСТ УКРАЇНИ

Щодня в Україні збільшується кількість житла, що зазнало пошкоджень чи взагалі зруйновано. За даними, повідомленими Мінінфраструктури, станом на осінь 2022 р. понад 2,4 млн українців мали пошкоджене чи зруйноване житло, а кількість зруйнованих чи пошкоджених об'єктів сягала понад 170 тисяч [3]. Ще в липні 2022 р. у рамках Міжнародної кон-